

didactische
VERANTWOORDING

Handletteren, brushen en meer in de klas

*Plaatsing binnen de
Belgische eindtermen en
Nederlandse kerndoelen*

Algemene informatie BE+NL (I)

lesdoelen

De lessen in de boeken en e-books geven steeds handreikingen voor een les die is opgebouwd uit minimaal:

- Een korte instructie (advies: maximaal 10 minuten);
- Het werken aan het kunstwerk.

Aangezien het behalen van eindtermen en doelen afhangt van de precieze invulling van de les (wordt het voorbeeld klassikaal geëvalueerd, worden de gemaakte kunstwerken aan klasgenoten gepresenteerd, worden de stappenplannen uit de boeken en e-books gepresenteerd op het bord of slechts mondeling verteld, wordt een leerling geacht zelfstandig problemen met de brushpennen op te lossen et cetera), doet de leerkracht er goed aan om de eindtermen en doelen op de volgende pagina's voorafgaand aan een les te bekijken en te besluiten welke eindtermen of doelen de hoofdfocus worden. Zo kunnen lesdoelen per les worden vastgesteld, passend bij de ontwikkeling van klas of leerling op dat moment.

doelgroep

De lessen zijn ontwikkeld voor iedereen die goed kan schrijven. De lessen zullen dan ook het leukst zijn voor groep 4 /tweede leerjaar en hoger, maar kunnen in simpelere vorm ingezet worden in de lagere groepen. Zeker als het accent ligt op eenvoudige invullingen als het in elkaar laten overvloeien van kleuren met brushpennen en daar eventueel zout instrooien en niet zozeer op de afwerking van kunstwerken met tekst en tekeningen.

De lessen kunnen heel gemakkelijk gedifferentieerd worden. Algemene tips voor differentiatie staan op de volgende pagina. Specifieke tips voor differentiatie staan in de boeken en e-books bij iedere uitgewerkte les. Op de pagina's daarna staan eerst de relevante eindtermen van het Belgische primair onderwijs en daarna de relevante kerndoelen van het Nederlandse primair onderwijs. Uiteraard zijn de Brushjuf-lessen ook in te zetten in het secundair onderwijs en in het volwassenonderwijs. Deze doelen zijn echter niet verwerkt in deze verantwoording.

Algemene informatie BE+NL (2)

differentiëren

In de basis zijn de lessen in de boeken en e-books en op de website gemakkelijk te differentiëren, omdat iedereen tijdens de les op zijn/haar eigen niveau kan werken.

Wat je kan doen om zwakke leerlingen te ondersteunen:

- Presenteer het stappenplan op het digibord en geef het eventueel uitgeprint aan zwakkere leerlingen;*
- Geef na de klassikale instructie een verlengde instructie voor de zwakkere leerlingen;*
- Laat zwakke leerlingen de voorbeelden uit het e-book en de boeken exact namaken;*

Wat je kan doen om sterke leerlingen uit te dagen:

- Moedig de leerlingen aan om de voorbeelden niet precies na te maken, maar hier een eigen variant op te bedenken;*
- Laat de leerlingen zoeken naar voorbeelden op internet die van hoger niveau zijn en hen aanspreken;*
- Geef de leerlingen vrijheid in samenwerken. Laat ze niet verplicht samenwerken met leerlingen met een lager niveau;*
- Verbreed de lessen door de leerlingen die nog meer uitdaging nodig hebben met andere materialen te laten werken als ze klaar zijn. Zie www.brushjuf.com/crea-ideeen voor inspiratie;*
- Vinden meer-/hoogbegaafde leerlingen handleteren en dit soort opdrachten leuk om te doen? Het is zelfs mogelijk om leerlingen een online-Brushjuf-workshop te laten volgen en zichzelf zo zelfstandig verder te laten ontwikkelen aan de hand van boeken, e-books en Brushmini's op de website.*

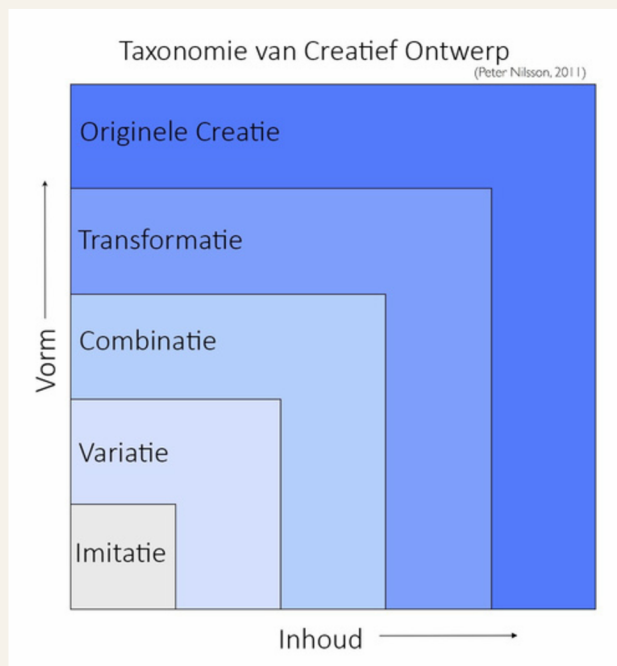
Algemene informatie BE+NL (3)

Taxonomie van creatief ontwerp

Peter Nilsson ontwierp een taxonomie van creatief ontwerp. Dit is een eenvoudige manier om te meten hoe creatief een kunstwerk is. Nilsson onderscheidt vijf niveaus:

- *Imitatie*: De kunst is hetzelfde als iets wat al bestaat;
- *Variatie*: Er is een kleine verandering in het ontwerp, maar is het nog steeds duidelijk waar het ontwerp op gebaseerd is;
- *Combinatie*: Het ontwerp is een combinatie van twee of meerdere andere dingen, zodat je kunt zeggen dat het iets nieuws is maar toch ook duidelijk gebaseerd is op andere werken;
- *Transformatie*: Het is een nieuwe creatie met elementen van ander werk, maar wel origineel genoeg om op zichzelf te kunnen staan;
- *Originele creatie*: Het ontwerp is uniek. Het heeft nauwelijks tot geen verbanden met wat er al eerder gemaakt is.

Je kan dit model gebruiken bij het voorbereiden van lessen en het evalueren van de gemaakte kunst. Je kunt zo beoordelen op welk niveau jouw lessen en leerlingen zich begeven.

Eindtermen België (1)

In de lessen in de Brushjuf-boeken en -e-books wordt - afhankelijk van hoe de les precies wordt ingevuld - gewerkt aan de volgende eindtermen:

Alle doelen van: Lager onderwijs - Muzische vorming - Beeld. Dat zijn:

- 1.1°: De leerlingen kunnen door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van vroeger, van nu en van verschillende culturen;
- 1.2: De leerlingen kunnen door betasten en voelen (tactiel), door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten;
- 1.3: De leerlingen kunnen beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan;
- 1.4°: De leerlingen kunnen plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven;
- 1.5: De leerlingen kunnen beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet;
- 1.6: De leerlingen kunnen tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasiën op een beeldende manier weergeven.

Eindterm 1.1 kan gedeeltelijk aan bod komen. Namelijk het persoonlijke waardeoordeel ontwikkelen over kunst van nu, namelijk over de voorbeelden in de boeken en e-books en op de Brushjuf-website. Het is mogelijk kunst van vroeger en kunst uit andere culturen te integreren met de lessen om deze eindterm nog breder aan bod te laten komen.

Eindtermen 1.2 en 1.3 kunnen getraind worden door met elkaar in gesprek te gaan over de brushpenkunst die aan bod komt in de lessen.

Eindterm 1.4 is een doel dat gemakkelijk aan bod komt in iedere les. Werken met fineliners, brushpennen, wasbi-tape, Ecoline, acrylstiften en aquarelverf brengt vaak vreugde, dus vermoedelijk zal dit doel het gemakkelijkst te behalen zijn.

Eindterm 1.5 wordt geoefend in elke les. Afhankelijk van het gekozen materiaal voor de les staat dus het oplossen van problemen met en het toepassen van technieken met betrekking tot dat materiaal centraal. De brushpen-boeken en e-books hebben ook specifieke tips voor probleemoplossingen. Die komen ook aan bod in de online-workshops.

Eindterm 1.6 wordt vooral geoefend op het moment dat wordt afgeweken van het exact namaken van de kunstwerken en juist ruimte komt voor eigen ervaringen, ideeën en belevingen. De kunstwerken lenen zich vaak goed om lichtjes aan te passen aan de hand van eigen ideeën en fantasiën.

Eindtermen België (2)

In de lessen in de Brushjuf-boeken en -e-books wordt - afhankelijk van hoe de les precies wordt ingevuld - gewerkt aan de volgende eindtermen:

Alle doelen van: Lager onderwijs - Muzische vorming - Attitudes.

Dat zijn:

- 6.1°: De leerlingen kunnen blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2°: De leerlingen kunnen zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3°: De leerlingen kunnen genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4°: De leerlingen kunnen vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen te tonen.
- 6.5°: De leerlingen kunnen respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Deze attitudes kunnen geoefend worden door de voorbeeldkaarten voor te bespreken met de klas en samen te evalueren (eindterm 6.2 en 6.5). Ook kunnen ze geoefend worden door aan het einde van de les of lessenreeks kunst aan elkaar te presenteren. Hier kunnen ze eindterm 6.2 oefenen. Er dient wel sprake te zijn van een veilige groepssfeer als kunst van elkaar wordt bekeken. Gedurende de lessen zal er hopelijk steeds meer sprake zijn van eindterm 6.4 en daardoor ook in groeiende mate van eindterm 6.3. De lessen van Brushjuf zijn zo opgebouwd dat ze tegemoetkomen aan eindterm 6.1, dus het blijvend nieuwe dingen ontdekken uit hun omgeving. Dit omvat een stuk verwondering; het anders naar de wereld kijken, zonder dat de wereld anders is geworden. Dit kan gebeuren als er boekenleggers worden gemaakt van werelden die de leerlingen nog niet kenden. Denk aan de Thaise visser of de Griekse haven. Of als leerlingen zich door galaxies gaan verwonderen over de schoonheid van het heelal. Of als leerlingen gehandletterde teksten herkennen in hun eigen omgeving. Denk aan krijtborden als leerlingen op restaurant gaan. Of denk aan het zoeken in de eigen omgeving naar voorwerpen die ze ook zouden kunnen maken met washi-tapes, zoals leuke koppen thee.

Eindtermen België (3)

In de lessen in de Brushjuf-boeken en -e-books wordt - afhankelijk van hoe de les precies wordt ingevuld - gewerkt aan de volgende eindtermen:

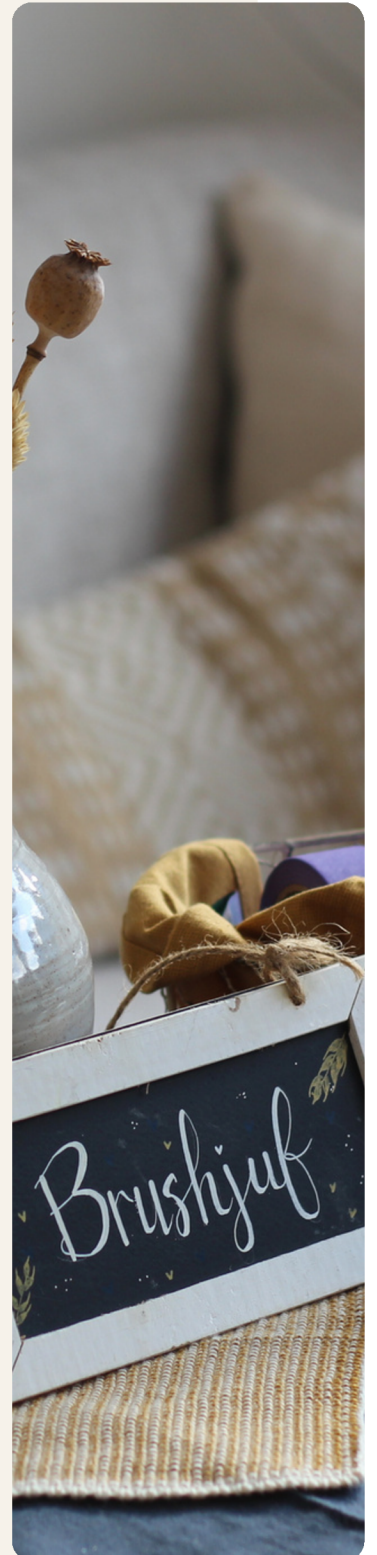
Gedeeltelijk de eindtermen van: Lager onderwijs - Nederlands - Schrijven. Namelijk de roodgekleurde delen:

4.7 De leerlingen kunnen voor het realiseren van bovenstaande eindtermen bovendien:

- hun teksten verzorgen rekening houdende met handschrift en layout
- spellingsafspraken en -regels toepassen in verband met het schrijven van
 - woorden met vast woordbeeld:
 - klankzuivere woorden
 - hoogfrequente niet-klankzuivere woorden
 - woorden met veranderlijk woordbeeld (regelwoorden):
 - werkwoorden
 - klinker in open/gesloten lettergreep
 - verdubbeling medeklinker
 - niet-klankzuivere eindletter
 - hoofdletters
 - interpunctietekens . , ? ! :

4.8° De leerlingen ontwikkelen bij het realiseren van de eindtermen voor spreken, luisteren, lezen en schrijven de volgende attitudes:

- luister-, spreek-, lees- en schrijfbereidheid;
- plezier in luisteren, spreken, lezen en schrijven;
- bereidheid tot nadenken over het eigen luister-, spreek-, lees- en schrijfgedrag;
- bereidheid tot het naleven van luister-, spreek-, lees- en schrijfconventies;
- weerbaarheid.

Eindtermen België (4)

In de lessen in dit e-book wordt - afhankelijk van hoe de les precies wordt ingevuld - gewerkt aan de volgende eindtermen:

Onderstaande eindtermen van: Lager onderwijs - Leren leren (leergebiedoverschrijdende eindtermen):

- 2. De leerlingen kunnen op systematische wijze verschillende informatiebronnen op hun niveau zelfstandig gebruiken.*
- 4. De leerlingen kunnen eenvoudige problemen op systematische en inzichtelijke wijze oplossen.*
- 5. De leerlingen kunnen, eventueel onder begeleiding:*
 - hun lessen, taken en opdrachten plannen en organiseren;*
 - hun eigen leerproces controleren en bijsturen.*
- 6. Houdingen en overtuigingen*

De leerlingen kunnen op hun niveau leren met:

 - nauwkeurigheid;*
 - efficiëntie;*
 - wil tot zelfstandigheid;*
 - voldoende zelfvertrouwen;*
 - voldoende weerbaarheid;*
 - houding van openheid;*
 - kritische zin.*

Daarnaast zijn ook sociale vaardigheden (leergebiedoverschrijdende eindtermen) gemakkelijk te behalen in lessen. Afhankelijk van de specifieke inrichting van de les (al dan niet samenwerken, al dan niet eigen kunst presenteren na afloop) kunnen deze doelen aan bod komen. In elk geval zullen vaak getraind worden:

- 1.3 De leerlingen kunnen zorg opbrengen voor iets of iemand anders.*
- 1.4 De leerlingen kunnen hulp vragen en zich laten helpen.*

Kerdoelen Nederland (I)

In de lessen in de Brushjuf-boeken en -e-books wordt - afhankelijk van hoe de les precies wordt ingevuld - gewerkt aan de volgende kerndoelen:

Alle kerndoelen van: Kunstzinnige oriëntatie:

Kerdoel 54: De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

Kerdoel 55: De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

Kerdoel 56: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Toelichting:

- Kerndoel 54 komt enkel gedeeltelijk aan bod, namelijk het gebruiken van "beelden" en "taal".
- In het project Tussendoelen & leerlijnen (TULE) van SLO zijn de kerndoelen van alle leergebieden uitgewerkt. Deze uitwerking is te downloaden via: <https://www.slo.nl/publicaties/@4472/tule-kunstzinnige/>
- Het kan in het kader van kerndoel 56 interessant zijn om de leerlingen tijdens de lessen ook kunstwerken van andere kunstenaars te laten zien.

Kerndoelen Nederland (2)

Kerndoel 54 is als volgt uitgewerkt (zie de download van TULE):

☛ groep 1 en 2	☛ groep 3 en 4	☛ groep 5 en 6	☛ groep 7 en 8
BETEKENISVOLLE ONDERWERPEN EN THEMA'S			
<ul style="list-style-type: none"> betekenisvolle onderwerpen voor beeldende werkstukken uit de directe belevings sfeer van de kinderen. Bijvoorbeeld: mensen, dieren, figuren uit verhalen, thuis, de natuur, feest, seizoenen, kleding, speelgoed, gebouwen, voertuigen, eten, gebruiksvoorwerpen en maskers 	<ul style="list-style-type: none"> Als groep 1/2 + de onderwerpen uit groep 1 en 2 komen soms weer aan de orde, maar dan op een ander niveau ook wordt aandacht besteed aan: <ul style="list-style-type: none"> het verbeelden van de <u>gerichte waarneming</u> symbolen en logo's decoraties en versieren van details 	<ul style="list-style-type: none"> Als groep 3/4 + de onderwerpen uit de vorige groepen komen weer aan de orde, maar de kinderen komen ook in aanraking met nieuwe elementen waar beelden een specifieke rol hebben: <ul style="list-style-type: none"> onderwerpen uit wereldoriëntatie als inspiratiebron voor beeldend werk beeldende kunst cultureel erfgoed <u>hedendaagse beeldcultuur</u> interieurs mode vormgegeven omgeving 	<ul style="list-style-type: none"> Als groep 5/6 + de onderwerpen uit de vorige groepen komen weer opnieuw aan de orde, maar er zijn ook nieuwe beeldende thema's als: <ul style="list-style-type: none"> voertuigen of voertuigen waarin beeldende vormgeving en techniek samenkomen decors, kostuums en affiches de inrichting van een tentoonstelling design en industriële vormgeving de stijl van een kunstenaar
BEELDASPECTEN komen binnen de context van betekenisvolle onderwerpen aan de orde			
Als groep 1/2 +		Als groep 3/4 +	
Ruimte			
<ul style="list-style-type: none"> ruimtelijk bouwen (voor, achter, in, tussen, onder, boven, op, etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> omsloten ruimte (potjes, tenten, huizen, kastelen) 	<ul style="list-style-type: none"> ruimte doorstekende vormen (constructies) ruimte inrichten (rekening houden met maat) 	<ul style="list-style-type: none"> relatie interieur - exterieur (binnenkant huis - buitenkant huis)
Ruimtesuggestie op het vlak			
<ul style="list-style-type: none"> plaatsing van figuren op het vlak 	<ul style="list-style-type: none"> grondlijn 	<ul style="list-style-type: none"> overlapping van objecten en figuren de plaats van objecten in het grondvlak grootteverschil van figuren en objecten (vooraan groot, achteraan klein) 	<ul style="list-style-type: none"> standpunt en horizon vervagen van kleur, contour en textuur lichtval
Kleur			
<ul style="list-style-type: none"> kleurenamen soorten kleuren (bonte, lichte, donkere) het mengen van kleuren 	<ul style="list-style-type: none"> kleu nuances en kleurcontrasten gevoelswaarde van kleuren (vrolijke, sombere, koele, warme) 	<ul style="list-style-type: none"> relatie tussen kleur en licht signaal- en camouflagekleuren kleurenfamilies 	<ul style="list-style-type: none"> betekenis van kleuren (symboliek, signaal) systematiek (kleurencirkel) kleur en sfeer
Vorm			
<ul style="list-style-type: none"> vormsoorten (rond, vierkant, driehoek, bol, etc.) vormkenmerken (spits, hoekig, lang, dun, groot, klein, etc.) lijn als contour 	<ul style="list-style-type: none"> vormsoorten (kubus, cilinder, piramide, kegel, etc.) lichaamsvormen van mensen en dieren ruimtelijk weergegeven lijnen als textuur, decoratie en arcering 	<ul style="list-style-type: none"> vormsoorten (open, gesloten, vorm, restvorm, etc.) lichaamsvormen van mensen en dieren in verhouding weergegeven lijnen om iets uit te drukken (geluid, beweging, explosie) 	<ul style="list-style-type: none"> vormsoorten (geometrische en organische vormen) kenmerkende houding van mensen en dieren lijnen om diepte aan te geven
Textuur			
<ul style="list-style-type: none"> verschillen in textuur (ruw, glad, zacht) 	<ul style="list-style-type: none"> texturen als afdruk 	<ul style="list-style-type: none"> texturen tekenen op het platte vlak in plastisch materiaal textuur aanbrengen 	<ul style="list-style-type: none"> met textuur diepte aangeven op het platte vlak
Compositie			
<ul style="list-style-type: none"> groeperen op vorm, kleur, textuur 	<ul style="list-style-type: none"> ritme, herhaling van vormen 	<ul style="list-style-type: none"> motieven voor decoratie patronen (spiegelen, herhalen, roteren) 	<ul style="list-style-type: none"> opbouw, ordening, evenwicht en betekenis
MATERIAAL / TECHNIEK de mogelijkheden van materiaal en techniek komen binnen de context van betekenisvolle onderwerpen aan de orde en hierbij is aandacht voor goed en veilig gebruik van materiaal en gereedschap			
Als groep 1/2 +		Als groep 3/4 +	
Tekenen			
<ul style="list-style-type: none"> tekenen met potlood, kleurpotlood, viltstift, waskrijt en bordkrijt tekenprogramma's op de computer gebruiken 	<ul style="list-style-type: none"> tekenen met pen en Oost-Indische inkt 	<ul style="list-style-type: none"> tekenen met conté en houtskool 	<ul style="list-style-type: none"> tekenen met potlood en grafietstift van verschillende hardheid
Schilderen			
<ul style="list-style-type: none"> schilderen met vingerverf, plakkaatverf en gekleurde inkt 	<ul style="list-style-type: none"> beschilderen en versieren van werkstukken 	<ul style="list-style-type: none"> gebruik maken van het effect van verdunde en onverdunde verf 	<ul style="list-style-type: none"> gebruik maken van het effect van de kwast en penseelstreek

Toelichting:

- Het is handig om als leerkracht van een bepaalde groep te kijken naar de na te streven doelen in bovenstaande tabel. De lessen in dit e-book zijn zodanig vrij dat ze aan te passen zijn aan het niveau dat gehaald moet worden volgens de uitwerking van Tule.

Bron: Jacobse, A., Lei, R. van der, Loenen, S., Nieuwmeijer, C., & Roozen, I. (2008). TULE - kunstzinnige oriëntatie : inhouden en activiteiten bij de kerndoelen. Enschede: SLO.

Kerndoelen Nederland (3)

Kerndoel 55 is als volgt uitgewerkt (zie de download van TULE):

Inhoud			
☛ groep 1 en 2	☛ groep 3 en 4	☛ groep 5 en 6	☛ groep 7 en 8
REFLECTEREN			
<ul style="list-style-type: none">kijken/luisteren naar en praten over eigen <u>werk</u> en dat van hun groepsge-nootjes	<p>Als groep 1/2 +</p> <ul style="list-style-type: none">kijken/luisteren naar en praten over eigen werk en dat van hun groepsgenoten met aandacht voor verschillen in ont-werp, vormgeving en presentatie	<p>Als groep 3/4 +</p> <ul style="list-style-type: none">bespreking van de plannen: wat ga je maken en hoe ga je dat maken?bespreking van het eigen product en werkproces en dat van groepsgenotenbespreking van eigen werk in relatie tot dat van <u>kunstenaars</u>respect en waardering tonen voor het werk en de zienswijze van anderen	<p>Als groep 5/6 +</p> <ul style="list-style-type: none">bespreking van ideeën, plannen en keu-ze mogelijkheden voor het maken van een eigen presentatie (tentoonstelling, modeshow, toneelstuk, hoorspel, instru-mentaal spel, uitvoering schoolorkest of schoolkoor, musical, dansvoorstelling, voordracht van eigen verhalen of gedich-ten)mening geven over eigen product en werkproces en over dat van groepsge-notenmening geven over het werk van <u>kunste-naars</u>eigen mening met argumenten onder-bouwen

Toelichting:

- Bovenstaande doelen kunnen gemakkelijk gekoppeld worden aan de lessen in de boeken, in de e-books en op de website. Zo kan in groep 5/6 voorafgaand aan een opdracht klassikaal worden besproken wat er gemaakt gaat worden en hoe dat gemaakt gaat worden. En zo kan in groep 7/8 een eigen tentoonstelling worden georganiseerd om de gemaakte kunst aan ouders te laten zien.
- Het is handig om als leerkracht van een bepaalde groep te kijken naar de na te streven doelen in bovenstaande tabel. Zo kan je voor je eigen groep de lessen helemaal passend maken.

Kerndoelen Nederland (4)

Kerndoel 56 is als volgt uitgewerkt (zie de download van TULE):

Inhoud			
nr groep 1 en 2	nr groep 3 en 4	nr groep 5 en 6	nr groep 7 en 8
Cultureel erfgoed is gerelateerd aan verschillende vakgebieden. In groep 1/2 worden vooral onderwerpen uit de directe en nabije omgeving van de kinderen onder de aandacht gebracht.	Cultureel erfgoed is gerelateerd aan verschillende vakgebieden. In groep 3/4 komen onder meer onderwerpen uit oriëntatie op jezelf en de wereld, taal en kunst aan de orde.	Cultureel erfgoed is gerelateerd aan verschillende vakgebieden. In groep 5/6 komen onder meer onderwerpen uit oriëntatie op jezelf en de wereld (meer specifiek: aardrijkskunde, geschiedenis), taal en kunst aan de orde.	Cultureel erfgoed is gerelateerd aan verschillende vakgebieden. In groep 7/8 kunnen vanuit alle vakken relaties gelegd worden met cultureel erfgoed.
OBJECTEN UIT HET VERLEDEN (voorwerpen, monumenten, gebouwen)			
<ul style="list-style-type: none"> • (gebruiks)voorwerpen uit de eigen geschiedenis van kinderen (bijv. kleding, speelgoed, foto's) • gebouwen, monumenten en objecten uit het verleden in de wijk van de school (bijv. huizen, boerderijen, torens, bruggen, oude bomen) 	<ul style="list-style-type: none"> • (gebruiks)voorwerpen van vroeger, van ouders en grootouders, huisraad • gebouwen, monumenten en objecten uit het verleden in de eigen woonplaats (bijv. kerken, molens, winkels, schepen, spinnewiel) • ambachten (bijv. wolspinnen, handwerken en lizersmeden) • oude schilderijen en beelden 	<ul style="list-style-type: none"> • oude kunst en (gebruiks)voorwerpen uit het dagelijks leven met kenmerken, eigenschappen en gebruik (bijv. antieke meubels, gereedschappen, munten en postzegels) • gebouwen, monumenten en objecten in de omgeving die naar het verleden verwijzen (bijv. straatnaambordjes, uithangborden, gevelstenen, namen van huizen, wapenschilden) • het dagelijkse leven in oude schilderijen en beelden • oude kaarten, afbeeldingen en foto's van vroeger • verschillende historische bronnen (bijv. objecten, literatuur en afbeeldingen) • verschillen en overeenkomsten tussen heden en verleden (wat nemen we mee, wat niet?) 	<ul style="list-style-type: none"> • oude kunst- en (gebruiks)voorwerpen in historische context (bijv. oude atlanten, historische kaarten, plattegronden, klokken, zonnewijzers, oude schilderijen en beelden) • karakter van steden en dorpen: <ul style="list-style-type: none"> - monumenten, andere oude gebouwen (bijv. pakhuizen, fabrieken, stadspoorten, kerken en boerderijen) - gedenktekens, standbeelden, geveltekens, straatmeubilair, straatnamen - havens, grachten, kanalen, schepen • karakter van landschappen: <ul style="list-style-type: none"> - stuwwallen, duinen, terpen, dijken, polders, gemalen, molens, wegen, rivieren, kanalen, bossen • werelderfgoedlijst • archieven en musea (verzamelen, bewaren, exposeren) • <u>gebondenheid van objecten aan een bepaalde tijd, plaats en situatie</u>
RITUELEN EN GEBRUIKEN			
<ul style="list-style-type: none"> • oude rijmpjes, (afzet)versjes, (speel)liedjes en spelletjes (met oude voorwerpen als een hoepel, tol) • feesten 	<ul style="list-style-type: none"> • Als groep 1/2 + • gewoonten en gebruiken (bijv. bij feesten) • eetcultuur (bijv. bij speciale gelegenheden, zoals geboorte, verjaardag) • omgangsvormen (bijv. groeten, voorstellen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Als groep 3/4 + • gewoonten en gebruiken (bijv. bij feesten, familiegebeurtenissen) • eetcultuur (bijv. dagelijkse maaltijden in verschillende culturen, traditionele gerechten) • waarden en normen (van jezelf, de groep en omgeving, iedereen) • omgangsvormen vroeger en nu 	<ul style="list-style-type: none"> • Als groep 5/6 + • doorgeven van en veranderingen in gebruiken, gewoonten en rituelen (bijv. binnen gezin, religie, samenleving) • gebruiken, gewoonten en rituelen in verschillende tijdsperiodes en in verschillende culturen • waarden en normen (van jezelf, de groep en omgeving, maatschappij, iedereen)
VERHALEN			
<ul style="list-style-type: none"> • sprookjes • verhalen van vroeger van de leraar, ouders en grootouders bij voorwerpen en monumenten 	<ul style="list-style-type: none"> • Als groep 1/2 + • prenten- en verhalenboeken over vroeger • verhalen van kinderen bij oude voorwerpen en monumenten • verhalen bij voorwerpen en monumenten, gebruiken, gebeurtenissen van vroeger (bijv. van een winkelier, architect, schipper, machinist, boer) 	<ul style="list-style-type: none"> • Als groep 3/4 + • jeugdliteratuur (historische verhalen, mythen en sagen, verhalen uit verschillende culturen) • informatieve teksten over het verleden • spreekwoorden en gezegden • verhalen van kinderen bij voorwerpen en monumenten aan de hand van gerichte vragen • verhalen bij voorwerpen, gebruiken, gebeurtenissen van vroeger (bijv. van: buurtbewoners, migranten, museummedewerkers) 	<ul style="list-style-type: none"> • Als groep 5/6 + • herkomst van spreekwoorden en teksten van oude liedjes • verhalen bij voorwerpen en monumenten aan de hand van zelfstandig bronnenonderzoek • verhalen bij voorwerpen, gebruiken, gebeurtenissen van vroeger (bijv. van een archivaris, archeoloog, (landschaps)architect, oudheidkundige) • filosofisch gedachtegoed uit verschillende beschavingen (Grieks, Romeins, Byzantijns)

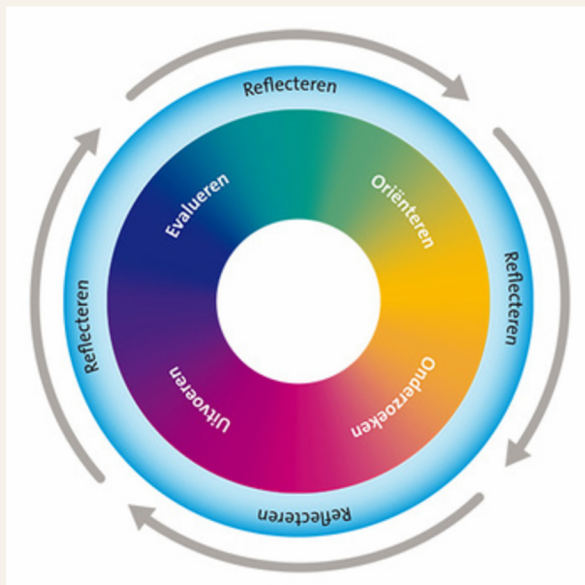
Toelichting:

- Het is handig om als leerkracht van een bepaalde groep te kijken naar de na te streven doelen in bovenstaande tabel. De lessen in dit e-book zijn zodanig vrij dat ze zijn aan te passen aan het niveau dat gehaald moet worden volgens de uitwerking van Tule.

Bron: Jacobse, A., Lei, R. van der, Loenen, S., Nieuwmeijer, C., & Roozen, I. (2008). TULE - kunstzinnige oriëntatie: inhouden en activiteiten bij de kerndoelen. Enschede: SLO.

Kerdoelen Nederland (5)

De SLO vermeldt onder andere het volgende aandachtspunt binnen de kunstzinnige oriëntatie, namelijk dat leerlingen binnen de kunstzinnige oriëntatie een (cyclisch) creatief proces doorlopen. Dit proces bestaat uit de volgende fasen: oriënteren, onderzoeken, uitvoeren en evalueren. Deze fasen zijn fluïde en lopen in elkaar over en soms door elkaar heen.

Toelichting:

- De SLO schrijft: “Enerzijds bepalen leerlingen zelf hoe het werk eruit komt te zien: het interne referentiekader. Anderzijds handelen ze binnen de richtlijnen die door de leerdoelen van de opdracht zijn bepaald: het externe referentiekader. Het externe referentiekader bevat vakinhoudelijke criteria; het interne referentiekader bevat kindeigen criteria, bepaald door de persoonlijkheid, het ontwikkelingsniveau en de attitude van de leerling. De leerkracht richt zich in de begeleiding van het creatieve proces op de interacties tussen deze twee kaders en tracht de juiste balans te vinden tussen externe sturing en de ruimte voor eigen initiatieven van leerlingen.” (Citaat van: <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/leerplankader-kunstzinnige-oriëntatie/uitgangspunten/aandachtspunten/aandachtspunt acht>)
- Interessant is ook aandachtspunt 4: “De inhouden van de kunstzinnige vakdisciplines en van cultureel erfgoed worden, waar mogelijk, in samenhang met elkaar en met andere leergebieden aangeboden.” In dit kader is het zeker interessant om lessen als rekenen, taal, maar ook zaakvakken te combineren met handletteren en brushen. Denk aan doodles, kaarten, boekenleggers met wereldwonderen, dieren of de route die Columbus aflegde. Voor meer suggesties voor de integratie van het handletteren, brushen en meer in de schoolvakken, kan je op www.brushjuf.com/vakken diverse schoolvakken raadplegen.
- Er zijn in totaal acht aandachtspunten die vermeld worden op de website van de SLO. Bekijk de bron onderaan deze pagina om de aandachtspunten te lezen.

Bron: <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/leerplankader-kunstzinnige-oriëntatie/uitgangspunten/aandachtspunten/> Geraadpleegd op 3 mei 2024.

